

بررسی رابطه زمینه‌های اجتماعی با آنومی در میان دانش آموزان پیش دانشگاهی شهرستان رامهرمز

منوچهر کرد زنگنه*

چکیده

در این بررسی به برخی زمینه‌های اجتماعی آنومی بین دانش آموزان پیش دانشگاهی در شهرستان رامهرمز پرداخته شده است. آنومی وضعیتی است که در آن شرایط، فرد احساس بی‌هنجاری نموده و به نوعی حالت نابسامانی بین فرد و نهادها اشاره دارد. از بین ۹۰۷ نفر دانش آموز دختر و پسر سه رشته ریاضی، تجربی، علوم انسانی ۲۷۰ نفر به عنوان نمونه انتخاب و از طریق پرسشنامه محقق ساخته، اطلاعات جمع آوری شده است و رابطه برخی زمینه‌های اجتماعی در بین دانش آموزان از جمله جنس، موفقیت تحصیلی، اقتصاد، رضایت از پایگاه اجتماعی، امید به آینده، اعتماد به مسئولین، به عنوان متغیرهای مستقل بررسی شده است. برای تحلیل داده‌ها پس از آمار توصیفی از رگرسیون چند متغیره استفاده شده است. یافته‌های تحقیق، پس از بررسی رابطه متغیرهای مستقل با متغیر وابسته (آنومی) بین جنس و آنومی رابطه را نشان داده شده است؛ که آنومی بین پسران بیش از دختران است. نکته ظریف اینکه با توجه به ویژگی‌های جوانان انتظاری رفت عوامل ذهنی از قبیل: میزان رضایت از موقعیت اجتماعی، امید به آینده بیش از عوامل عینی بر آنومی موثر باشند. اما فرضیه رابطه پایگاه اقتصاد با آنومی تأیید نشد. به عبارتی احترام به جوانان و توجه به آنان برایشان مهمتر است. دیگر یافته‌ها، رابطه موفقیت تحصیلی با آنومی و رابطه معکوس اعتماد به مسئولین با آنومی را نشان می‌دهد. با توجه به رگرسیون چند متغیره، متغیر میزان امید به آینده بیشترین تیرا بر میزان آنومی داشته است و ۳۰ درصد واریانس متغیر وابسته را توضیح می‌دهد.

* عضو هیأت علمی گروه علوم اجتماعی دانشگاه آزاد واحد شوشتر.

واژه‌های کلیدی: زمینه های اجتماعی، آنومی، دانش آموزان پیش دانشگاهی، رامهرمز

طرح مسئله و ضرورت پژوهش

هدف از این مطالعه بررسی زمینه های آنومی در میان دانش آموزان پیش دانشگاهی است. هرمن نیز بر اساس نظریه بی سازمانی اجتماعی، بر واپس ماندگی فرهنگی (وام گرفته از ویلیام اگ برن) تاکید می کند. مسئله اجتماعی (social problem) هنگامی بروز می کند و مسائل موجود هنگامی وخیم تر می شود که جامعه ابزارهای تغییر را بوجود بیاورد یا بپذیرد، اما در عین حال از درک، پیش بینی، رسیدگی به پیامدهای چنین عملی ناتوان باشد (گروشرز: ۱۳۷۳، ۱۳۷۸). به عبارتی برخی شرایط را که در حال حاضر از آنها چشم می پوشیم، بی تردید در آینده مسئله اجتماعی محسوب خواهند شد. (رابینگتن و واینبرگ: ۱۳۸۳، ۱۲)

دانش آموزان دبیرستانی که گروه سنی ۱۵ تا ۱۸ سال هستند، از یک طرف به گروه نوجوانان تعلق دارند و از سوی دیگر در آستانه پیوستن به گروه سنی جوان جامعه قرار گرفته اند، آنان را به چند دلیل می توان در زمره جوانان و گروه سنی جوان جامعه قرار داد.

۱- دانش آموزان دبیرستانی چه دخترها و چه پسرها، عموماً دوره بلوغ جنسی را پشت سر گذاشته اند و به تعبیری بالغ شده اند، دارای درک متفاوت و احساس متمایز با گذشته سنی گروه نابالغ دارند.

۲- دانش آموزان ۱۶ سالگی در کشور ما از حق رای دادن برخوردار می شوند که در کنار تحولات اجتماعی دامنه اختیار و قدرت انتخاب وی را افزایش داده است.

۳- گسترش رسانه های همگانی موجب افزایش دانستی ها و آگاهی های عمومی دانش آموزان و هم گسترش ارتباطات انسانی و اجتماعی آنها شده است.

۴- اگر چه دوره دبیرستان شامل چهار سال تحصیلی است لیکن در این پژوهش جامعه آماری باتکیه بر دانش آموزان پیش دانشگاهی انجام شده است که در شرایط مساعد اجتماعی به لحاظ درک مفاهیم و قواعد زندگی اجتماعی در موقعیت نسبی پختگی شخصیت قرار دارند، و با این پیش فرض، که در دربار رویی با هنجارها شناخت و آگاهی لازم را کسب کرده اند. زیرا هنجارها به عنوان الگوهای، وضعیت افراد را در ارتباط با نهادها، اجتماع و زندگی روزمره جهت پاسخ به نیازها بطور نسبی مشخص می سازد (رفیع پور، ۱۳۷۹). بنابراین بررسی وضعیت اجتماعی جوانان

مورد مطالعه می‌توان میزان کارآیی سیستم اجتماعی و نظام کنترل را در جامعه پذیری آنان مورد تحلیل جامعه شناختی قرار داد.

به نظر می‌رسد که نسل جوان امروزه در پذیرش ارزش‌ها و انتخاب الگوهای رفتاری خود در تابع قید و بندها و محدودیت‌های اجتماعی نمی‌بیند، این احساس آزادی نسل جدید هر چند فی نفسه امری منفی و مذموم نیست، این نگرانی را نیز ایجاب می‌کند، که مسیری معقول و معتدل نیاماید (گرا نپا، ۱۳۷۹). به ویژه آن اگر فرآیندهای آموزشی و شیوه‌های نظارت اجتماعی نیز، از کارآیی و کارآمدی لازم برخوردار نباشد. فاصله گرفتن از ارزشهای مشترک جامعه توسط نسل جوان عارضه‌ای ناخوشایند و وضعیتی آسیب‌ی برای جامعه است که می‌بایست مورد مطالعه و تحقیق قرار گیرد. زیرا هرگونه برنامه ریزی اجتماعی در خصوص جوانان، نیازمند شناخت دقیق مسائل و شرایط مختلف اجتماعی و برداشتهای افراد از شرایط موجود است، چون احساس مثبت امید به آینده و اعتماد جوانان و نگرش‌های آنان می‌تواند مهمترین سرمایه اجتماعی تلقی شود.

همواره سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان اجتماعی بر مطالعه رفتار جوانان تاکید داشته‌اند. علاوه بر ماهیت ویژه‌گی‌های جوانان همان‌طور که اشاره شد در صدد بالایی از جمعیت کشور را جوانان زیر ۲۰ سال تشکیل می‌دهد. دانش‌آموزان پیش‌دانشگاهی در این دوره به دلیل جدا شدن از نفوذ و سلطه خانواده و احساس استقلال بیشتر به دنبال انتخاب الگوهایی برای زندگی خود می‌باشند. هر چند با توجه به تغییر شرایط و گستره ارتباطات آسیب‌های اجتماعی متوجه آنان است، افسردگی، اضطراب، و دل‌مردگی، یاس و بدبینی در بین جوانان شایع است. حدود ۳۰ درصد جوانان دچار عوارض قلبی‌اند و این یک فاجعه است (نبوی، ۱۳۷۹). هر روز شاهد اتفاقات و اخبار مختلف از رسانه‌ها در خصوص مسایل جوانان هستیم که، گریز از خانه، قتل، دزدی، اعتیاد، تخریب اموال عمومی، افت تحصیلی، خشونت خانوادگی و... از جمله آنها می‌باشد. در اکثر موارد فرصت‌های جبران‌ناپذیری را جوانان از حیث تحصیل و کار از دست می‌دهند. خانواده و جامعه به جهت مشکلات جوانان هزینه‌های زیادی را متحمل می‌گردند؛ که نگرانی خانواده و مسولین و مریبان برای سلامت جامعه قابل توجه است. هزینه‌های مادی و غیر مادی که نظام اجتماعی متحمل می‌شود؛ اهمیت زیادی دارد زیرا برخی هزینه‌ها و نگرانی‌ها از برخی مسائل جوانان به مسئله و مشکل تبدیل شده است. بنابراین ناهنجاری جوانان پدیده جهانی است، که جامعه ما هم از آن دور نخواهد بود. در همین راستا استان خوزستان مانند دیگر نقاط ایران نگران وضع جوانان یعنی آینده‌سازان خود

آینده است. میزان بودجه‌ای که هر ساله نهادهای مختلف استان از جمله آموزش و پرورش و خانواده صرف می‌کنند، رو به افزایش است به این امید که بتوانند در تربیت نسل جوان موثر باشند. ولی با این همه هزینه نتوانسته‌اند در جامعه پذیری جوانان موفق باشند. شهرستان رامهرمز که از جمله شهرهای استان خوزستان است و ۸۰ کیلومتر تا مرکز استان فاصله دارد، در زمان جنگ بی‌تاثیر از جنگ نبوده است. این شهر، شهری مهاجرپذیر جنگی بود و امروزه شهری مهاجرفرست و هم مهاجر پذیر است. زیرامهاجرت روستاییان به این شهر قابل توجه است. جوانان با تاثیر پذیری از شرایط جدید با تعارض هنجاری روبرو هستند. هر چند مطالعه در حوزه‌های رفتاری امری پیچیده و دشوار است، بنابراین پژوهش در شهرستان رامهرمز با داشتن فرهنگی متأثر از شهر و روستا نیز انجام گرفته است که با بررسی مسئله ناهنجاری دانش آموزان سعی در یافتن علل و دستیابی به راههای پیش گیری از آن، ضرورت دارد. زیرا پدیده‌هایی چون بزهکاری، پرخاشگری، یاس و ناامیدی، تخریب اموال عمومی، عدم اعتماد اجتماعی، درگیریهای خیابانی، فرار از خانه و..... بیانگریک وضعیت آشفته‌گی اجتماعی در ساختار نظام اجتماعی می باشد، که ضرورت تحقیق را آشکار می کند. چون محدودیت موضوع می تواند به شناخت دقیق تر آن منجر شود؛ لذا در همین راستا موضوع مورد مطالعه به بررسی زمینه های آنومی در میان دانش آموزان پیش دانشگاهی پرداخته است.

اهداف پژوهش

نگرانی های مسئولین، مریبان و برنامه ریزان، خانواده در خصوص مشکلات جوانان سبب گردیده تا در این زمینه پژوهش مذکور انجام پذیرد. در همین راستا هدف از این بررسی، زمینه های آنومی و راههای پیش گیری از آن نیز هست، تا با کمک نظریه های موجود جامعه شناختی در باره آنومی و با استفاده از دادهای عینی مسله را بررسی کنیم و به ساختار عوامل موثر بر آنومی در بین دانش آموزان به شناخت برسیم. در این تحقیق بر خی متغیرهای مستقل مانند جنس، موفقیت تحصیلی، اقتصاد، رضایت از موقعیت اجتماعی، امید به آینده، میزان اعتماد به مسئولین، مورد مطالعه قرار گرفت، و رابطه آنها با آنومی (متغیر وابسته) نشان داده خواهد شد. به طور خلاصه می توان گفت اهداف این بررسی عبارتند از:

الف) نهادی چون آموزش و پرورش یکی از مهمترین نهادها مرتبط با فرایند جامعه پذیری

جوانان با نقاط آسیب پذیری دانش آموزان آشنا شوند.

ب) خانواده با شناخت بهتر فرزندان، آنان را در اجتماع پذیری یاری رسانند.

ج) با شناخت میزان اعتماد جوانان به مسولین، اصلاحات در برخی روش‌ها جهت جلب

مشارکت و اعتماد به کاهش آنومی کمک شود و نهادها خصوصی و دولتی از آن بهره‌مند گردند.

پیشینه پژوهش

پیچیدگی عوامل زمینه‌های موثر بر پدیده آنومی موجب گردیده که محققان از دیدگاه‌های خاص، آن را بررسی کنند. از جمله روانشناسان، حقوق دانان، زیست‌شناسان، و جامعه‌شناسان که آن را از دیدگاه آسیب‌شناسی اجتماعی و شرایط ساختارهای اجتماعی مورد بررسی قرار می‌دند. مطالعه آنان بیشتر مربوط به دوران معاصر است، تحقیقات خارجی که در زمینه آنومی انجام گرفته است، سابقه طولانی‌تری از پژوهش‌های انجام گرفته در ایران دارد و به شکلی گسترده‌تر مشکلات اجتماعی را مورد بحث و پژوهش قرار داده‌اند، که به عوامل موثر بر آنومی به لحاظ نظری، به برخی از آنها پرداخته شد.

مشهورترین مطالعات در سطح جهانی توسط «امیل دورکیم» و «رابرت مرتن» صورت گرفته است. در کشور ما هم بیشتر مطالعات مربوط به دهه‌های اخیر می‌باشد، که به برخی از مطالعات و پژوهش‌های انجام شده در این زمینه به طور مختصر اشاره می‌شود.

تحقیقی با عنوان نوجوانان و گسست ارزش‌ها در شهر تهران انجام شده است. این تحقیق با بررسی وضعیت نگرش و رفتاری دانش‌آموزان دبیرستانی با متغیرهایی چون مذهب، خوداجتماعی با گرایش فردیت سودگرایانه، به عمل آمده است. یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که گرایش دانش‌آموزان دبیرستانی و نسل جوان جامعه به سمت منافع شخصی و برجسته شدن آرزوهای شخصی آنان می‌باشد. تنها ۹/۷ درصد دانش‌آموزان آرزوهایشان جنبه اجتماعی و دیگر خواهی دارد (گرانپایه، ۱۳۷۹).

مطالعه اسدی و همکارانش (۱۳۵۲) نشان می‌دهد که تنها ۵۳ درصد از پاسخگو بیان معتقدند که بیشتر مردم قابل اعتمادند در حالیکه در جوامع اروپایی عموماً بالای ۸۵ درصد چنین نظری دارند.

اروین فر (۱۳۷۵) بررسی رابطه بین تماشای فیلم‌های ویدیویی جنسی و پرخاشگرانه

وسازگاری‌های روانی، اجتماعی و پیشرفت تحصیلی نوجوانان دبیرستان‌های غیرانتفاعی در اهواز را انجام داده است. یافته‌ها نشان می‌دهد که ارتباط معناداری بین تماشای فیلم‌های مذکور و رفتارهای پرخطرانه و ناسازگاری‌ها دیده می‌شود و ناکارآمدی هنجارها راهشدار می‌دهد.

بررسی آنومی، علل و عوامل موثر بر آن در میان دانشجویان دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران در سال ۷۹-۱۷۸ انجام گرفته است. ۳۰ درصد دانشجویان دارای احساس آنومی بالا، ۵۹ درصد آنومی متوسط و ۱۱ درصد احساس آنومی پایین دارند. نتایج نشان می‌دهد که بین پایگاه اجتماعی و اقتصادی افراد و احساس آنومی رابطه وجود دارد، هرچه پایگاه اقتصادی بالا می‌رود احساس آنومی بیشتر می‌شود (گیویان، ۱۳۷۹).

پژوهشی با عنوان آنومی یا آشفتگی اجتماعی در شهر تهران بر روی ۳۵۰ نفر به عنوان نمونه انجام گرفته است، یافته‌ها نشان می‌دهد که اعتماد به قانون نسبتاً کم به نظر می‌رسد، و نه تنها دزدی و کارهای نامشروع افزایش یافته است، بلکه این احساس وجود دارد که قانون در مورد همه یکسان اجرا نمی‌شود. در خصوص امید به آینده، عمدتاً احساس می‌کردند که با شرایط موجود امیدی به آینده ندارند، و در شرایط بروز رفتار آنومیک $\frac{33}{8}$ درصد کاملاً موافق این امر بودند که هر کس باید حق خودش را بگیرد و $\frac{7}{2}$ درصد کاملاً مخالف این گزینه بودند. همچنین نتایج نشان می‌دهد که $\frac{67}{8}$ درصد مردم معتقدند که اعتماد مردم به هم کم شده و تنها $\frac{3}{2}$ درصد آن را افزایش یافته ارزیابی کردند. و در زمینه اعتماد به مسئولان $\frac{44}{4}$ درصد اعتماد به مسئولان را کم و $\frac{41}{1}$ درصد زیاد ارزیابی کرده‌اند. میزان پابندی‌های مذهبی نسبت به اوایل انقلاب و زمان جنگ کاهش یافته است (رفیع پور، ۱۳۷۸).

تحقیقی با عنوان مشارکت اجتماعی در شرایط آنومیک انجام گرفته است. یافته‌ها نشان می‌دهد که در میان کسانی که دست به مفاسد اجتماعی زده‌اند و مجرم شناخته شده‌اند، افراد جوان‌تر، و افراد با تحصیلات پایین‌تر و متوسط، مجردها، مردها، زنان متأهل، بیشتر از دیگران مرتکب مفاسد اجتماعی یا بزهکاری شده‌اند، و محیط‌های شهری، افراد را بیشتر بسوی رفتارهای ناهنجار سوق می‌دهد (توسلی، ۱۳۸۲).

تحقیق دیگری با عنوان سنجش و بررسی احساس آنومی در میان جوانان در شهر تهران در سال ۱۳۸۰ در بین ۵۰۰ نفر از جوانان ۲۹-۱۵ ساله انجام گرفته است. یافته‌ها در سه خرده نظام

اقتصادی، اجتماعی، سیاسی نشان می‌دهد که احساس آنومی اقتصادی با میانگین $3/98$ بیشترین و احساس آنومی اجتماعی با میانگین $3/80$ و در درجه سوم احساس آنومی سیاسی با میانگین $3/38$ بوده است. و مهم‌ترین رنج و نگرانی جوانان شرایط اقتصادی است. آنومی اجتماعی شامل عدم رعایت حقوق متقابل، شرایط نامطمئن، آنومی سیاسی شامل، احزاب، شایسته سالاری، شفافیت دولتمردان در اداره مملکت و غیره است (مرجایی، ۱۳۸۰).

چلبی و رسول زاده (۱۳۸۱) پژوهشی با عنوان آثار نظم و تضاد خانواده بر خشونت علیه کودکان را در تهران انجام داده‌اند. نتایج نشان می‌دهد خشونت مادران کمی بیش از پدران علیه کودکان است. خشونت علیه کودکان در خانواده‌های تهرانی بیشتر ناشی از عوامل رابطه‌ای موجود در خانواده با بیرون از خانواده است تا عامل درآمد و تحصیلات.

تحقیق دیگری با عنوان بررسی عوامل موثر بر ناهنجاری‌های رفتاری دانش‌آموزان لرستان انجام گرفته است. برخی ویژگی‌ها فردی نظیر وضعیت تحصیلی، جنسیت و برخی ویژگی‌های خانواده دانش‌آموزان و خود پنداره از درآمد خانواده، پنداشت نظم در مدرسه بررسی شده است. نتایج نشان می‌دهد که ناهنجاری‌ها در مدرسه و بیرون از مدرسه ریشه‌های مشترکی دارند و نباید آنها را دو پدیده جدا از هم دانست (سخاوت، ۱۳۸۰).

تحقیقی با عنوان وندالیسم در شهر تهران انجام گرفته است. یافته‌ها و نتایج نشان می‌دهد که خصوصیات فردی، خانوادگی، اعتقادی، شخصیتی و رفتاری وندال‌ها در تهران با وندال‌های بز هکار در دیگر جوامع کم و بیش مشابهت دارد. وندال‌ها یک تیپ یا گروه بز هکار دارای ویژگی‌های مختص به خود هستند. از جمله بیشتر مذکرند ($98/2$ درصد). بیشتر در گروه سنی ۱۴ تا ۲۹ سال قرار دارند. ($97/3$ درصد) از حیث سواد زیر دیپلم‌اند (75 درصد) که از نظر تحصیلی جزو افراد ناموفق و سرخورده به حساب می‌آیند. پایگاه اجتماعی بیش از 70 درصد وندال‌ها در پایین قرار می‌گیرد. از دیگر یافته‌ها نشان می‌دهد که 71 درصد وندال‌ها مجردند (محسنی تبریزی، ۱۳۸۳).

ابعاد مفهومی و مبانی نظری

تعریف واژه آنومی

از نظر واژه‌شناسی این اصطلاح یعنی آنومی (ANOMIE) از یک بخش اصلی

(Nomie) و یک پیشوند (a) بوجود آمده است در زبانهای ایرانی و یونانی (a) یا «ا» بعنوان یک پیشوند علامت نفی معنای اسم است. مثلا اگر بخواهند بگویند «غیرایرانی» می گویند «انیرانی» همین قاعده در زبان یونان نیز میتوان یافت. (Archie) در اصل بمعنای «حکومت» است اگر بخواهند بگویند «بی حکومتی» یک پیشوند (a) بر سر (archie) بیافزایند ولی بواسطه وجود (a) در آغاز واژه، برای گریز از «شنوایی» یک «ن» واسط بین (a) قرار می دهند و واژه را بصورت (anarchie) در می آورند.

از قرنهای پیش اصطلاح یونانی (nomos) که ریشه (nomie) و در نتیجه (anomie) محسوب می شود توسط دانشوران ایرانی و عرب بصورت (ناموس) وارد زبانهای فارسی و... شده است. پس میتوان چنین متصور شد که (نومی) همان (ناموس) و منفی آن در یونانی «اناموس» در نتیجه معادل «آنومی» در زبان فارسی «بی ناموسی» میتواند باشد (شیخاوندی، ۱۳۷۹: ۶۷، ۶۸).

به عبارتی «هنجار» واژه ای است که در زبان فارسی برای کلمه نرم (Norm) بکار برده می شود. نرم (Norm) در زبان لاتین و یونانی به معنی مقیاس است (معین، ج ۱). در جامعه نیز مقیاسهای وجود دارد و ما می گوئیم فلانی با ما جور نیست و.. منظور این است که رفتارش با ما فرق می کند، نرم را اکثریت رعایت می کنند و در صورت عدم رعایت مجازات صورت می گیرد (رفیع پور، ۱۳۷۸، ۲۵). آنومی برای اولین بار توسط امیل دور کیم به جامعه شناسی راه یافت و از مفاهیم اساسی آن شد که به برخی مباحث تئوریک در خصوص آنومی نیز اشاره می شود.

مرتن (۱۹۷۰) از جمله جامعه شناسان آمریکایی است که انحرافات اجتماعی را بررسی کرده است. بر اساس انطباق فرد با محیط پنج نوع واکنش رامطرح کرده است. نوع واکنش با توجه به اهداف (نیازها) و چگونگی دست یافتن به آن اهداف را از طریق (ابزار یا وسایل) هنجارها میتوان تبیین کرد. یعنی افراد متناسب با وضعیت خویش و تصور خود از آن، تحت تأثیر شرایط اجتماعی قرار می گیرند. مثلا جهت کسب موقعیت اجتماعی به عنوان ارزش، چنانچه از طریق راههای مشروع و قانونی میسر نباشد؛ به راههای غیر مجاز روی می آورند (احمدی، ۱۳۷۷). پنج نوع رفتاری که مرتن برای سنجش آنومی آنها را مورد بررسی قرار داده اند، عبارتند از:

- ۱- هممنوایی یا سازگاری: وقتی رابطه منطقی از سازگاری فرد با ساخت اجتماعی به وجود می آید که بین اهداف یعنی نیازها و امکانات؛ یعنی راه هماهنگی وجود داشته باشد.
- ۲- نوآوری یا ابداع: حالتی است که فرد اهداف اجتماعی را می پذیرد ولی امکانات

و وسایل موجود برای دستیابی به آن اهداف را کافی نمی‌بیند. این نوع رفتار در بین افراد اقشار پایین جامعه بیشتر رایج است.

۳- آداب پرستی یا مناسک گرایی: اهداف را نمی‌پذیرد ولی در عوض امکانات را قبول دارد. این رفتار می‌تواند زمینه عقب ماندگی فرهنگی و اجتماعی را فراهم آورد. مثلاً دانش آموزی که به موقع به مدرسه می‌رود ولی به درس توجه ندارد.

۴- انزوا طلبی و عزت گرایی: این حالت مجموع دو رفتار قبلی است. فرد نه اهداف نهادی شده و نه ابزار و امکانات موجود را قبول دارد؛ و قادر به جایگزین کردن اهداف و ابزار نیستند. در افراد با روحیه پایین، سرخورده، ناامید، بیشتر قابل انتظار است.

۵- تمرد، عصیان یا شورش: هم اهداف و هم ابزار را قبول ندارند، ولی در تلاش برای جایگزین هستند.

از دیدگاه مرتن اجتماع و شرایط حاکم بر آنها اولین زمینه شکل گیری آنومی یا بی‌هنجاری است، یعنی ریشه آنومی را باید در جامعه جستجو کرد (نقل از مر جایی، ۱۳۸۰). اجتماعی که هنجارها و نظارت بر نقش‌های افراد جامعه ضعیف شده است. عدم اطمینان از آینده، احساس بی‌اعتمادی، احساس بی‌قانونی و... زمینه‌های انحراف و آنومی را در جامعه ایجاد می‌کند.

کوهن (۱۹۹۵) جامعه‌شناسی دیگری است که با نقد دیدگاه‌های مرتن متغیرهایی را برای انحرافات اجتماعی به شرح ذیل قائل است:

۱- بزهکاری و نابهنجاری گاهی بدون انگیزه مادی صورت می‌گیرد مثلاً تخریب اموال عمومی و...

۲- کینه جویی، بدخواهی یا سوء نیت

۳- منفی بافی

۴- لذت گرایی کوتاه مدت

۵- خودمختاری و استقلال گروهی (صفوی، ۱۳۷۰)

کوهن برخلاف مرتن در اثر خود به نام «پسرهای بزهکار» معتقد است: انگیزه اعمال انحرافی محرک‌های سود طلبی نیست. قبل از او مرتن ادعا کرده بود که، اندیشه‌های اصالت سود که بر افکار عمومی امریکا سلطه دارند، انگیزه اعمال انحرافی هستند (شفرز، ۱۳۸۳). نگاه جامعه‌شناختی متغیرهای مورد نظر کوهن در خصوص نابهنجاری جوانان بیشتر قابل تأمل است. کوهن دیدگاه

خویش را با مفهوم فرهنگ فرعی انحراف دنبال می نماید. کوهن معتقد است که دانش آموزان نا کام در تحصیل برای بروز ارتکاب رفتار های ناهنجار مساعد ترند. به عبارتی شکل گیری یک فرهنگ فرعی بزهکارانه را مطرح می نماید. گروههای همسال و باندهای جوانان، به اعضای خود فشار می آورند تا با گروه هم رنگ شوند؛ و همین فشار برای سازگاری سبب اعمال مخرب و انحرافی می شود (احمدی، ۱۳۷۷). از این منظر کوهن مورد انتقاد قرار گرفته است، زیرا محرومیت فرهنگی از نسلی به نسل دیگر منتقل میشود، ولی این انتقال در مورد فرهنگ فرعی بزهکاری صورت نمی گیرد، بلکه بوسیله هر نسلی در مقابل موقعیت خود در ساختار اجتماعی واکنش نشان می دهد و از نو بوجود می آید. در همین راستا میلر (Miller 1958) بر این عقیده است که بزهکاری جوانان بر اساس همنوایی با هنجارهای طبقه پائین بهتر درک خواهد شد، تا بر اساس عدم همنوایی با ارزشهای طبقه متوسط که مورد توجه کوهن قرار گرفته است. آنچه را که جوانان طبقه پایین جامعه انجام می دهد توجه و علاقه شان به ارزشهای طبقه پائین جامعه و تضادشان با اقتدار طبقه متوسط است. معمولاً انحراف جوانان طبقه پایین به صورت حمله و ضرب و شتم حقه بازی، فریبکاری، ماجراجویی، تخریب اموال عمومی و سایر اعمال خلاف، ظاهر می شود. «یلر نتیجه می گیرد که بزهکاری یک نوع خودنمایی مبالغه آمیز است که به روابط فرهنگی و کانون خرده فرهنگ طبقه پایین اجتماعی مربوط می شود.

دیدگاه میلر توسط جامعه شناسانی چون «دیوید بوردا» مورد انتقاد قرار گرفته است؛ وی می گوید میلر چنان فرهنگ طبقه پایین را عمیق و انحصار متصور است، که تماس با عوامل مربوط به نهادهای مسلط طبقه متوسط، به ویژه مدارس هیچ اثری ندارد؟

ریچارد کلوارد و لوید اوهلین دو جامعه شناس آمریکایی در اثر خود تحت عنوان «بزهکاران و فرصت» بسیاری از نظرات کوهن و مرتن را در هم آمیخته و بسط می دهند. اینان در حالیکه نظر مرتن را مبنی بر انحراف طبقه کارگر در مقیاس وسیعی می پذیرند، معتقدند که وی در تبیین شکلهای مختلفی که انحراف به خود می گیرند قصور ورزیده است. به عنوان مثال این سؤال مطرح است که چرا برخی از دسته های بزهکاری به دزدی روی می آورند در حالیکه سایرین به خرابکاری یا تهاجم و... دست می زنند؟ اینان معتقدند که مرتن انحراف را برحسب «ساختار فرصت قانونی» تبیین کرد اما در ساختار فرصت غیر قانونی آن را مورد ملاحظه قرار نداده است (احمدی، ۱۳۷۷).

می‌توان چنین استنباط کرد که در جامعه‌ای که راههای مشروع و قانونی برای دست یافتن به اهداف ممکن نباشد. تن دادن به راههای نامشروع بستگی به شرایط اجتماع دارد که تا چه حد فرصت‌های بزهکاری و ناهنجاری ممکن باشد تا در ترغیب افراد موثراقتد. به عنوان مثال رشوه گرفتن یا رشوه دادن در یک نظام اداری و... بستگی به وجود راه‌های نامشروع؛ برای این نوع رفتارها دارد. بنابراین تئوری آنومی یا ناهنجاری اجتماعی بر این پایه نهاده شده است. که ابزار و امکانات معمول و مورد نیاز یکسان توزیع نشده است. بطوریکه برخی از افراد در شرایط بهتر قرار داند و در نتیجه از موهبات بیشتری برخوردارند و آسانتر به اهداف می‌رسند از طرفی امکان دستیابی به راههای نامشروع و انحرافی نیز برای همه بطور یکسان مهیا نیست هرگاه ابزار و امکانات نامشروع آسان در اختیار قرار گیرد زمینه ناهنجاری اجتماعی آسان تر و امکان پذیرتر است. یعنی در جوامع که ساخت‌های فرصت غیر قانونی باز است رفتار ناهنجار بیشتر اتفاق می‌افتد. که تحت تاثیر یک شبکه ساختاری نیز می‌تواند شکل گیرد.

فرضیه‌های تحقیق

این تحقیق شامل شش فرضیه به شرح زیر می‌باشد.

- ۱- بین جنس و آنومی رابطه معناداری وجود دارد
  - ۲- بین پایگاه اقتصادی، اجتماعی و آنومی رابطه معناداری وجود دارد.
  - ۳- بین رضایت از پایگاه اجتماعی و آنومی رابطه معناداری وجود دارد.
  - ۴- بین موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان و آنومی رابطه معناداری وجود دارد.
  - ۵- بین میزان اعتماد جوانان به مسئولین و آنومی رابطه معناداری وجود دارد.
  - ۶- بین میزان امید به آینده و آنومی رابطه معناداری وجود دارد.
- متغیر وابسته در این پژوهش ((آنومی)) یابی هنجاری دانش‌آموزان می‌باشد. متغیرهای مستقل عبارتند از پایگاه اقتصادی، جنس رضایت از موقعیت اجتماعی، موفقیت تحصیلی، میزان اعتماد به مسئولین و میزان امید به آینده است.

روش تحقیق

تحقیق از نوع توصیفی و به روش پیمایش انجام شده است. جامعه آماری شامل

۹۰۷ نفر دانش آموزان دختر و پسر مراکز پیش دانشگاهی شهرستان رامهرمز در سه رشته علوم نظری می باشد. حجم نمونه با استفاده از وجود صفت آنومی (p) و عدم وجود صفت آنومی (q) از طریق فرمول کوکران برابر ۲۷۰ نفر برآورد گردیده است. برای نمونه گیری از روش تصادفی سیستماتیک استفاده شده است. ابزار جمع آوری اطلاعات در این تحقیق پرسشنامه محقق ساخته می باشد که با حضور در مراکز پیش دانشگاهی توزیع شده است.

روش های آماری با استفاده از آمار توصیفی و آمار استنباطی انجام شده است. آزمون هایی از جمله تحلیل واریانس و ضریب همبستگی پیرسون مورد توجه قرار گرفت. آنگاه در تعیین نقش برخی متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته از رگرسیون استفاده شده است.

متغیرهای پژوهش

متغیر وابسته

آنومی یابی هنجاری وضعیتی است که وقتی فرد یا افراد بخوانند از وسایل مشروع برای رسیدن به اهداف در جدار با جامعه بهره برداری کنند ولی امکان فراهم آوردن چنین وسایلی مقبول برای وی میسر نباشد (شیخاوندی، ۱۳۷۹). به عبارتی «هنجار» واژه ای است که در زبان فارسی برای کلمه نرم (Norm) بکار برده میشود. نرم (Norm) در زبان لاتین و یونانی به معنی مقیاس است. در جامعه نیز مقیاسهای وجود دارد و ما می گوئیم فلانی با ما جور نیست و.. منظور این است که رفتار او با ما فرق می کند، نرم را اکثریت رعایت میکنند و در صورت عدم رعایت مجازات صورت می گیرد (رفیع پور، ۱۳۷۸، ۲۵).

متغیرهای مستقل

جنس

منظور از جنس در این تحقیق زن و مرد می باشد.

پایگاه اقتصادی

در تعریف طبقه اجتماعی باید گفت که طبقه بخشی از افراد جامعه اطلاق می شود که از نظر ارزش های مشترک، میزان ثروت و تعلقات و نیز اداب معاشرت از بخش های دیگر جامعه

تفاوت داشته باشد (کوئن، ۱۳۷۸). در این تحقیق منظور در آمد و توانایی اقتصادی خانواده است که بطور نسبی و با مقایسه با یکدیگر از زیبایی می‌شود. امروزه شاخص‌های طبقه عبارتند از درآمد، مسکن، شغل و سطح تحصیلات، اگرچه متغیرهای دیگری چون مذهب، محل سکونت، و زمینه خانوادگی را مهم می‌دانند.

موقعیت اجتماعی

ارزش و منزلتی که فرد با توجه به نقش‌های اجتماعی بر خوردار است که بر اساس سلسله مراتب قشر بندی اجتماعی تصور خاص از آن برای فرد صورت می‌گیرد؛ و با توجه به سطوح قشر بندی میزان ارزیابی از آن معنی اجتماعی پیدا می‌کند. هر فرد با مقایسه موقعیت اجتماعی خود با دیگران در صورت رضایت موجب تحکیم ارتباط و هنجارها می‌شود؛ و در صورت عدم رضایت؛ ممکن است با واکنش‌های متفاوت روبرو شود.

موقعیت تحصیلی

منظور از موقعیت تحصیلی ارتقاء به سطوح بالاتر یا داشتن زمینه ارتقاء در تحصیل که در فرایند آن از رضایت بر خوردار باشد که در این تحقیق ملاک سنجش آن با معدل دانش آموزان مورد توجه قرار گرفت.

اعتماد به مسئولین

اگرچه اعتماد بیشتر یک مفهوم روان‌شناختی است، ولی در این تحقیق حوزه اعتماد به موضوع اجتماعی بر می‌گردد، که فرد با تاثیر از شرایط اجتماعی در صورت اعتماد بی‌انگرسا ختار مقبول اجتماعی است. هر چه میزان اعتماد به مسئولین بیشتر باشد بی‌انگرسا ختار اجتماعی است و در صورت کاهش اعتماد زمینه نارضایتی و در نهایت بروز ناهنجاری‌های اجتماعی به وجود می‌آید.

امید به آینده

امید به آینده یکی از مهمترین انگیزه‌های موثر بر واکنش‌های رفتاری فرد نیز

می‌تواند باشد. جوانان در خصوص ارزش‌هایی چون موفقیت در دانشگاه، برخورداری از شغل، ازدواج، مسکن، آزادی‌های فردی و اجتماعی و... در شرایط کنونی چه ارزیابی برای خود در آینده دارند، نوع ارزیابی مثبت یا منفی می‌تواند بر نوع رفتار بهنجار یا ناهنجار آنان موثر باشد.

یافته‌ها

آمار استنباطی

در این بخش به بررسی فرضیات می‌پردازیم. با توجه به سطح و ماهیت اندازه‌گیری شده در این تحقیق از آمارهای ضریب همبستگی پیرسون، تحلیل واریانس و رگرسیون چند متغیره استفاده شده است.

فرضیه ۱

(۱) بین جنسیت و میزان آنومی رابطه معناداری وجود دارد.

برای تست این فرضیه بدلیل اسمی بودن متغیر جنس و فاصله ای بودن میزان آنومی که بوسیله طیف اندازه‌گیری شده است از آزمون f یا تحلیل واریانس استفاده شده است. جدول نتیجه این آزمون را نشان می‌دهد.

جدول ۱: آزمون تحلیل واریانس میزان آنومی با توجه به متغیر جنسیت

جنس	فراوانی	میانگین	Eta	Eta
دختر	۴۴	۱۱/۳۲	۰/۱۹۹	۰/۰۴
پسر	۸۳	۱۳/۰۵		
			sig f = ۰/۰۲	f = ۵/۱۷

جدول نشان می‌دهد که سطح معناداری آزمون تحلیل واریانس قابل قبول بوده و این فرضیه در سطح ۹۸ درصد اطمینان معنادار است. با توجه به میانگین‌های ارائه شده میزان آنومی پسران کمی بیش از دختران بوده است. ضریب f نشان می‌دهد که ۴ درصد از واریانس آنومی توسط جنسیت توضیح داده شده است.

فرضیه ۲

۲) بین پایگاه اقتصادی اجتماعی (شغل پدر، شغل مادر، تحصیلات پدر، تحصیلات مادر، نوع مسکن و درآمد ماهیانه) و میزان آنومی رابطه معناداری وجود دارد.
 ۲-۱) بین رتبه شغلی پدر و میزان آنومی رابطه معناداری وجود دارد.
 برای تحلیل این بخش از رتبه بندی شغلی مرکز آمار ایران استفاده شده، چون متغیر وابسته در سطح فاصله ای و متغیر مستقل در سطح رتبه ای می باشد. از آمار و تحلیل واریانس استفاده شده است. جدول ۲ نتایج این آمار را نشان می دهد.

جدول ۲: آزمون تحلیل واریانس میزان آنومی با توجه به رتبه شغلی پدر

رتبه شغلی	فراوانی	میانگین	Eta	Eta
۱-۵	۴۴	۱۱/۵۵		
۱۱-۱۰	۲۹	۱۲/۵۵	۰/۱۹	۰/۰۳۵
۱۱-۱۷	۴۰	۱۳/۳۵		
			sig f=۰/۱۴	f=۱/۹۷

سطح اطمینان F نشان می دهد که تفاوت میانگین های موجود در جدول ۲ حداقل ۹۵ درصد اطمینان قابل قبول نیست و این تفاوتها میان رتبه های شغلی مختلف پدر معنا دار نمی باشد.
 ۲-۲) بین رتبه شغلی مادر و میزان آنومی رابطه معناداری وجود دارد.
 برای آزمون این فرضیه نیز مانند بخش قبل از تحلیل واریانس استفاده شده است.

جدول ۳: آزمون تحلیل واریانس میزان آنومی با توجه به رتبه شغلی مادر

رتبه شغلی	فراوانی	میانگین	Eta	Eta
۱-۵	۱	۱۱		
۶-۱۰	۸	۱۰/-	۰/۱۶۴	۰/۰۲۷
۱۱-۱۷	۱۱۱	۱۲/۶۷		
			sig f=۰/۲۰	f=۱/۶۲

در این مورد نیز اطمینان آ نشان می دهد که تفاوت میانگین های موجود در جدول معنادار نبوده و این رابطه بین آنومی و رتبه شغلی مادر قابل قبول نمی باشد.
 ۲-۳) بین میزان تحصیلات مادر و میزان آنومی رابطه معناداری وجود دارد.

جدول ۴: آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین میزان تحصیلات مادر و میزان آنومی

میزان تحصیلات مادر و میزان آنومی	همبستگی پیرسون	سطح معناداری
	-/۰۵۵	۰/۵۳

میزان تحصیلات بصورت تعداد سالهای تحصیل کدگذاری شده و در نتیجه یک متغیر فاصله ای محسوب می شود. به همین دلیل برای آزمون این فرضیه از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده است که نتایج آن در جدول ۴ مشاهده می شود. سطح معناداری نشان می دهد که این فرضیه تأیید نشده است.

۲-۴) بین میزان تحصیلات پدر و میزان آنومی رابطه معناداری وجود دارد. در این مورد نیز مانند سطح تحصیلات مادر از ضریب همبستگی پیرسون استفاده است.

جدول ۵: آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین میزان تحصیلات پدر و میزان آنومی

میزان تحصیلات پدر و میزان آنومی	همبستگی پیرسون	سطح معناداری
	- ۰/۴	۰/۶۵

با توجه به سطح معناداری در جدول ۵ این رابطه نیز معنادار نمی باشد.

۲-۵) بین مسکن و میزان آنومی رابطه معناداری وجود دارد.

در این مورد چون نوع مسکن یک متغیر اسمی بوده، و میزان آنومی فاصله ای محسوب می شود از آزمون χ^2 یا تحلیل واریانس استفاده شده است. جدول ۶ این تحلیل را خلاصه کرده است.

جدول ۶: تحلیل واریانس میزان آنومی با توجه به نوع مسکن

نوع مسکن	فراوانی	میانگین	Eta	Eat
اجاره‌ای	۱۲	۱۳/۷۵		
رهن	۳	۱۳/۰۰۰		
شخصی	۱۰۴	۱۲/۲۸		۰/۱۳
سازمانی	۶	۱۳/۳۳	۰/۱۱۵	
			sig f = ۰/۶۵	

با توجه به معناداری F در آزمون تحلیل واریانس می‌توان گفت که این رابطه معنادار نبوده و بین نوع مسکن و آنومی رابطه آماری معناداری وجود ندارد. (۲-۶) بین درآمد ماهیانه خانواده و میزان آنومی رابطه معناداری وجود دارد. چون درآمد ماهیانه خانواده بصورت متغیری رتبه‌ای اندازه‌گیری شده است و میزان آنومی متغیر فاصله‌ای است در این مورد نیز از آمار تحلیل واریانس سودبرده ایم. جدول ۷ نتایج این تحلیل را نشان می‌دهد:

جدول ۷: تحلیل واریانس میزان آنومی با توجه به سطح درآمد خانواده در ماه

سطح درآمد	فراوانی	میانگین	Eta	Eat
تا ۹۹ هزار	۵۰	۱۲/۷۶	۰/۱۲۲	۰/۱۵
۱۰۰-۱۴۹ هزار	۴۲	۱۲		
۱۵۰-۱۹۹ هزار	۸	۱۲		
۲۰۰ هزار و بیشتر	۱۹	۱۳/۲۲		

سطح معناداری F در این مورد نیز قابل قبول نبوده و سطح درآمد خانواده تأثیری بر میزان آنومی فرد ندارد.

در کل از جدول ۲ تا ۷ نتیجه گرفته می‌شود که متغیر اصلی پایگاه اقتصادی اجتماعی بر میزان آنومی تأثیری ندارد و فرضیه اصلی پژوهش در این مورد رد شده است.

فرضیه ۳

(۳) بین میزان رضایت از موقعیت اجتماعی خانواده و میزان آنومی رابطه معناداری وجود

دارد.

برای آزمون این فرضیه به دلیل فاصله ای بودن هر دو متغیر از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است. نتایج این آمار در جدول ۷ را نشان می دهد.

جدول ۸: ضریب همبستگی پیرسون بین میزان آنومی و میزان رضایت پاسخگو از موقعیت اجتماعی خانواده

سطح معناداری	ضریب همبستگی پیرسون	
۰/۰۰۲	-۰/۱۷۶	میزان رضایت پاسخگو از موقعیت اجتماعی و میزان آنومی

در جدول ۸ سطح معناداری نشان می دهد که میزان رضایت از موقعیت اجتماعی خانواده و میزان آنومی مشاهده شده در فرزند رابطه معکوس و معناداری با یکدیگر در سطح ۹۹ درصد اطمینان دارند. این رابطه معکوس است یعنی هر چه میزان رضایت از خانواده بیشتر باشد میزان آنومی در او کمتر خواهد بود و بر عکس و این مسئله نشان می دهد که فرضیه تحقیق تأیید شده است.

فرضیه ۴

(۴) بین میزان موفقیت تحصیلی و آنومی رابطه معناداری وجود دارد.

برای تست این فرضیه نیز از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است جدول ۹ نتایج

این آمار را نشان می دهد.

جدول ۹: ضریب همبستگی پیرسون بین میزان آنومی و میزان موفقیت تحصیلی

سطح معناداری	ضریب همبستگی پیرسون	
۰/۰۰۱	-۰/۱۸۸	میزان موفقیت و میزان آنومی

سطح معناداری در جدول ۹ نشان می‌دهد که میان میزان موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان با میزان آنومی آنها رابطه معکوس و معناداری وجود دارد. این رابطه در سطح ۹۹ درصد اطمینان وجود داشته و معکوس است.

به این معنا که هر چه دانش‌آموز موفقیت تحصیلی بیشتری داشته باشد میزان آنومی که در او مشاهده می‌شود نیز کمتر است و برعکس. به این صورت فرضیه ۴ تحقیق تأیید شده است.

فرضیه ۵

(۵) میان میزان اعتماد به مسئولین و آنومی رابطه معناداری وجود دارد. بدلیل فاصله ای بودن هر دو متغیر از ضریب همبستگی پیرسون برای تست این فرضیه استفاده شده است.

جدول ۱۰: ضریب همبستگی بین میزان آنومی و میزان اعتماد به مسئولین

سطح معناداری	ضریب همبستگی پیرسون	
۰/۰۰۱	-/۲۱	میزان اعتماد و میزان آنومی

سطح معناداری در جدول ۱۰ نشان می‌دهد که بین میزان آنومی و اعتماد به مسئولین رابطه معنادار و معکوسی وجود دارد.

هر چه میزان اعتماد دانش‌آموزان به مسئولین بیشتر باشد میزان آنومی او کمتر بوده و هر چه میزان اعتماد کمتر باشد میزان آنومی مشاهده شده بیشتر خواهد بود. این رابطه در سطح ۹۹ درصد اطمینان معنادار بوده و فرضیه تحقیق تأیید شده است.

فرضیه ۶

(۶) بین میزان آنومی و میزان امید به آینده رابطه معناداری وجود دارد.

جدول ۱۱: ضریب همبستگی پیرسون میان میزان امید به آینده و میزان آنومی

سطح معناداری	ضریب همبستگی پیرسون	
۰/۰۰۰	-/۲۷۸	امید به آینده و میزان آنومی

جدول نشان می دهد که فرضیه تحقیق در سطح ۹۹ درصد اطمینان معنادار بوده و هر چه امید به آینده در میان دانش آموزان بیشتر باشد میزان آنومی در آنها کمتر خواهد بود.

رگرسیون چند متغیره

برای تعیین مهمترین عوامل مؤثر بر آنومی دانش آموزان رگرسیون چند متغیره با استفاده از روش گام به گام انجام شده است. برای این کار متغیرهای اسمی مانند جنسیت و نوع مسکن به متغیرهای دوتایی تبدیل شده اند. متغیر جنسیت به یک متغیر دوتایی نوع مسکن به ۴ متغیر دوتایی تبدیل شده است. آزمون رگرسیون با استفاده از همه متغیرها انجام شده است. جداول ۱۲ و ۱۳ نتایج این آماره را نشان می دهد:

جدول ۱۲: متغیرهای وارد شده در معادله رگرسیون چند متغیره برای توضیح واریانس آنومی به روش گام به گام

متغیر	B	Beta	T	Slg T
میزان رضایت از موفقیت اجتماعی	-/۵۰	-/۲۴	-۲/۵۶	۰/۰۱۲
امید به آینده	-/۳۸	-/۲۶	-۲/۷۹	۰/۰۰۶
جنسیت	-۱/۸۷	-/۲۱	-۲/۲۴	۰/۰۲۸
داشتن خانه شخصی	-۲/۷۶	-/۲۳	-۲/۴۴	۰/۰۱۶
sigf = ۰/۰۰۰	F = ۷/۸۶	R = ۰/۲۷	R = ۰/۵۲	

Standard Error = 3/75

در جدول ۱۲ مشاهده می شود که بهترین متغیر توضیح دهنده میزان آنومی، میزان رضایت از موفقیت اجتماعی بوده است، پس از آن امید به آینده، جنسیت و داشتن خانه شخصی قرار گرفته اند. این متغیرها در مجموع ۲۷ درصد از واریانس متغیر وابسته را توضیح داده اند. متغیرهای مهمی مانند میزان اعتماد به مسئولین و موفقیت تحصیلی وارد معادله رگرسیون نشده است زیرا تأثیر آنها بر متغیرهای دیگر حذف شده است. جدول متغیرهای وارد نشده به معادله را نشان می دهد:

جدول ۱۳: متغیرهای وارد نشده در معادله رگرسیون چند متغیره برای توضیح واریانس آنومی به روش گام به گام

متغیر	Beta	T	Sig T
میزان اعتماد	۰/۰۰۷	۰/۰۷۳	۰/۹۴
میزان موفقیت تحصیلی	۰/۱۱۰	-۱/۱۶	۰/۲۵
رتبه شغل مادر	۰/۱۳۱	۱/۴۰	۰/۱۶
رتبه شغل پدر	۰/۰۲۴	۰/۲۶	۰/۸۰
میزان تحصیلات پدر	۰/۱۰۷	-۱/۱۳	۰/۲۶۰
میزان تحصیلات مادر	۰/۰۶۱	۰/۱۶۵	۰/۵۲
داشتن خانه اجاره ای	۰/۱۳۴	۱/۰۹	۰/۲۸
داشتن خانه رهنی	۰/۰۶۲	۰/۶۱۰	۰/۵۴
داشتن خانه سازمانی	۰/۰۷۸	۰/۶۷	۰/۵۰

بحث و نتیجه گیری

تحقیق آماری در این پژوهش نشان می‌دهد که میزان آنومی در میان دانش آموزان تحت تأثیر متغیرهای مهمی مانند رضایت از موقعیت اجتماعی خانواده، میزان امید به آینده و جنسیت است. در بررسی فرضیات تحقیق مشخص شد که جنسیت بر میزان آنومی تأثیر دارد و سطح آنومی دانش آموزان پسر بالاتر از دختران است. با توجه به دیدگاه کلوارد در خصوص تأثیر فرصت‌های مجاز و غیر مجاز با آنومی نیز قابل تبیین است. از طرفی به دلیل تغییر نگرش در بین دختران و عدم هنجار سازیهای جدید پتانسیل انحرافات در بین دختران رو به افزایش است. یافته‌های این تحقیق بانسایج تحقیق توسلی (۱۳۸۲) کسانانی که دست به مفاسد اجتماعی زده اند؛ از جمله در میان مجردها و مردها نیز بیشتر است، همخوانی دارد. همچنین بانسایج تحقیق محسنی تبریزی پیرامون وندالیسم در شهر تهران (۱۳۸۳) که وندال های بیشتر مجردند، یعنی حدود ۹۸ درصد، نیز قابل مقایسه است. دیگری یافته تحقیق نشان می‌دهد که میان پایگاه اقتصادی و میزان آنومی رابطه معناداری مشاهده نشد. این مطلب نشان می‌دهد که عوامل ذهنی از قبیل میزان رضایت از موقعیت اجتماعی خانواده و امید به آینده بیش از عوامل عینی بر آنومی موثرند. با توجه به دیدگاه توریک تحقیق از جمله نظریه

«کوهن» که معتقد است برخی جوانان ممکن است ناهنجاری آنان به دلیل لذت روانی و یا غیر سودجویانه باشد، قابل مقایسه است؛ زیرا در صورت عدم پذیرش جوانان توسط جامعه باعث می شود فرد بارنج بردن از موقعیت خود به عمل ناهنجار متکب شود. شرایط سنی و فرآیند شکل گیری شخصیتی جوانان تأثیر بیشتر عوامل ذهنی بر رفتار ناهنجار را متصور می نماید. و بایافته های تحقیق گیویان (۱۳۷۹) در میان دانشجویان دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران، که هرچه پایگاه اقتصادی بالاتر و احساس آنومی نیز بیشتر می شود، قابل مقایسه است؛ به عبارتی دیگر، احترام به جوانان و درکشان از طرف دیگران برایشان مهمتر است. زیرا دانش آموزان با توجه به شرایط سنی در موقعیت شکل گیری شخصیت قرار دارند. لذا مورد احترام قرار گرفتن و جلب اعتماد جوانان می تواند بر کاهش آنومی و ناهنجاری آنان موثر باشد؛ و می تواند آنان را به آینده امیدوار نماید.

همچنین میزان موفقیت تحصیلی نیز در آزمون دو متغیره رابطه معناداری در سطح ۹۹ درصد اطمینان بر میزان آنومی نشان داده است. این مطلب بیانگر این است که هرچه دانش آموز موفقیت تحصیلی بیشتری داشته باشد، به این دلیل که امیدش به آینده بیشتر می شود میزان آنومی کمتری را به نمایش خواهد گذاشت. این نتیجه علاوه بر اینکه به نقش عوامل ذهنی تأکید بیشتری می گذارد، نشان می دهد که موفقیت تحصیلی بر میزان همنوایی فرد با هنجارهای اجتماعی و سطح آنومی کمتر، تأثیر بسزایی دارد، که بایافته های تحقیق سخاوت (۱۳۸۰) از جمله وضعیت تحصیلی و ناهنجاری رفتاری دانش آموزان در لرستان نیز همخوانی دارد. و با نتایج تحقیق دیگر از جمله تحقیق محسنی تبریزی پیرامون وندال ها در شهر تهران که ۷۵ درصد وندال ها زیر دیپلم اند؛ و از نظر تحصیلی جزو افراد ناموفق و سرخورده به حساب می آیند، نیز قابل مقایسه است. آزمون دو متغیره همچنین رابطه معکوس و معناداری را در سطح ۹۹ درصد اطمینان میان میزان اعتماد به مسئولین و میزان آنومی نشان می دهد. با توجه به ضریب همبستگی پیرسون مشاهده می شود که در آزمون دو متغیره میزان تأثیر این متغیر از میزان موفقیت تحصیلی و میزان رضایت از موقعیت اجتماعی بیشتر است؛ زیرا این مطلب زمینه ساز امید به آینده در میان جوانان خواهد بود. این نتیجه بایافته های تحقیق آنومی و آشفتگی در شهر تهران که توسط رفیع پور انجام شده است (۱۳۷۹) همخوانی دارد. زیرا در تحقیق رفیع پور ۴۴ درصد، میزان اعتماد به مسئولین را کم ارزیابی کرده اند و ۶۷/۸ درصد مردم معتقدند که اعتماد مردم به هم کم شده است و این احساس وجود دارد که قانون در مورد همه یکسان اجرایی شود.

همانطور که انتظاری رقت متغیر میزان امید به آینده بیشترین تاثیر را بر میزان آنومی داشته است و در حدود ۳۰ درصد از واریانس متغیر وابسته را توضیح می‌دهد. این نتیجه با یافته‌های تحقیق رفیع پور قابل مقایسه است، زیرا این احساس وجود دارد، که در شرایط موجود امیدی به آینده ندارد. در شرایط رفتار آنومیک، $33/8$ درصد موافق این امر بودند که هر کس باید حق خودش را بگیرد. نتایج این مطالعه با مباحث مطرح شده در این تحقیق قابل دفاع است. چون بررسی رفتارهای اجتماعی همواره پیچیده است؛ لذا برای شناخت دقیق تر انجام تحقیقات بعدی پیرامون آنومی در میان جوانان نیز توصیه می‌شود.

منابع

- ۱- احمدی-حبیب ۱۳۷۷- نظریه‌های انحرافات اجتماعی، انتشارات زر.
- ۲- آروین فر، ۱۳۷۵، بررسی رابطه بین تماشای فیلم‌های ویدئو جنسی و پرخاشگرانه و سازگارهای روانی و اجتماعی دبیرستانهای غیرانتفاعی در اهواز.
- ۳- اسدی، علی و همکاران ۱۳۵۶، گرایشهای فرهنگی و نگرشهای اجتماعی در ایران.
- ۴- توسلی، غلامعباس، ۱۳۸۲، مشارکت اجتماعی در شرایط جامعه انومیک، تهران، نشر دانشگاه تهران
- ۵- چلبی، مسعود، ۱۳۷۵، جامعه‌شناسی نظم، انتشارات نی.
- ۶- چلبی، مسعود و رسول زاده اقدم، صمد، ۱۳۸۱، اثر نظم و تضاد خانواده بر خشونت علیه کودکان، مجله انجمن جامعه‌شناسی، دوره چهارم تابستان ۱۳۸۱.
- ۷- دورکیم، امیل ۱۳۶۹ درباره تقسیم کار اجتماعی، ترجمه باقر پرهام، کتابسرای بابل.
- ۸- رفیع پور، فرامرز، ۱۳۷۸، آنومی یا آشفتگی اجتماعی، تهران، سروش.
- ۹- ساروخانی، باقر ۱۳۷۵، روشهای تحقیق در علوم اجتماعی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- ۱۰- سخاوت، جعفر، ۱۳۸۰، بررسی عوامل موثر بر ناهنجاری‌های رفتاری دانش آموزان استان لرستان
- ۱۱- شفرز، برنهارد، ۱۳۸۳، مبانی جامعه‌شناسی جوانان، ترجمه کرامت الله راسخ، نشر نی.
- ۱۲- شیخاوندی، داور، ۱۳۷۹، جامعه‌شناسی انحرافات، انتشارات مرندیز.
- ۱۲- صفوی، امان‌الله ۱۳۷۰، تئوریهای انحراف، مجله رشد علوم اجتماعی شماره ۸
- ۱۳- کوئن، بروس ۱۳۷۷ در آمدی بر جامعه‌شناسی، ترجمه محسن ثلاثی - فرهنگ معاصر.

- ۱۴- گرانپایه، بهروز، نوجوانان و گسست ارزشی، ماهنامه آفتاب شماره ۲.
- ۱۵- گیویان، عبدالله، ۱۳۷۳، بررسی آنومی و عوامل موثر بران در میان دانشجویان دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران، پایان نامه کارشناسی ارشد.
- ۱۶- محسنی تبریزی، علیرضا، ۱۳۸۳، وندالیسم، مبانی روانشناسی اجتماعی جامعه شناسی و روانشناسی رفتار وندالیستی در مباحث آسیب شناسی و کثرت‌فشاری، انتشارات آن، تهران، چاپ اول.
- ۱۷- مرجایی، سیدهادی، ۱۳۸۰، سنجش و بررسی احساس انومی در میان جوانان تهران.
- ۱۸- معین، ۱۳۷۵، فرهنگ لغت.
- ۱۹- نبوی، ۱۳۷۹، روزنامه ایران، ۲۰ مرداد ۷۹.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی